

Doelstellingen

Zwolle Gezonde Stad 2017-2021

Mei 2017

Zwolle Gezonde Stad 2017-2021

1. Algemeen

Zwolle Gezonde Stad (ZGS) is een beweging die samen met inwoners en de gemeente een bijdrage leveren aan het aantrekkelijk en gemakkelijk maken van de gezonde keuze. De beweging bevordert de integrale en intersectorale samenwerking door partijen op het gebied van beleid, onderzoek, onderwijs en praktijk met elkaar te verbinden en stelt daarbij de 'eigen' expertise en daar waar mogelijk mankracht en uren en financiële middelen beschikbaar. De programmagroep ZGS, bestaande uit (semi)publieke organisaties en de gemeente, vervult hierbij de rol van 'agendasetter', 'aanjager' en 'verbinder'. De uitvoering van preventie die zich richt op het bevorderen van de gezonde leefstijl brengt de gemeente Zwolle onder bij Zwolle Gezonde Stad. De beweging sluit zoveel mogelijk aan bij bestaande samenwerkingsverbanden op zowel bestuurlijk als uitvoerend niveau. Er wordt bijvoorbeeld een nadrukkelijke koppeling gemaakt met de opgaven in de wijk, de overige inzet op preventiegebied in de wijk (zoals) structureel inzetbare buurtsportcoaches en het tot stand komen van de nieuwe omgevingsvisie.

ZGS blijft zich in de komende periode (2017-2021) richten op de sporen: Gezond Gedrag, Gezonde Omgeving, Goede verbinding van preventie en Zorg. De beweging richt zich primair op jeugdigen en ouderen met gezondheidsachterstanden. De focus ligt daarom op de aandachtswijken Diezerpoort, Holtenbroek, Aa landen, Zwolle Zuid, de aandachtsbuurt Pierik (Assendorp) en Breecamp (Stadshagen) en daar waar relevant Zwolle breed. Centrale thema's zijn: gezonde voeding, voldoende bewegen en alcoholpreventie. Het accent daarbij ligt op het verkleinen van de sociaal economische gezondheidsverschillen. ZGS haakt daar waar mogelijk ook aan bij landelijke leefstijlcampagne op andere thema's.

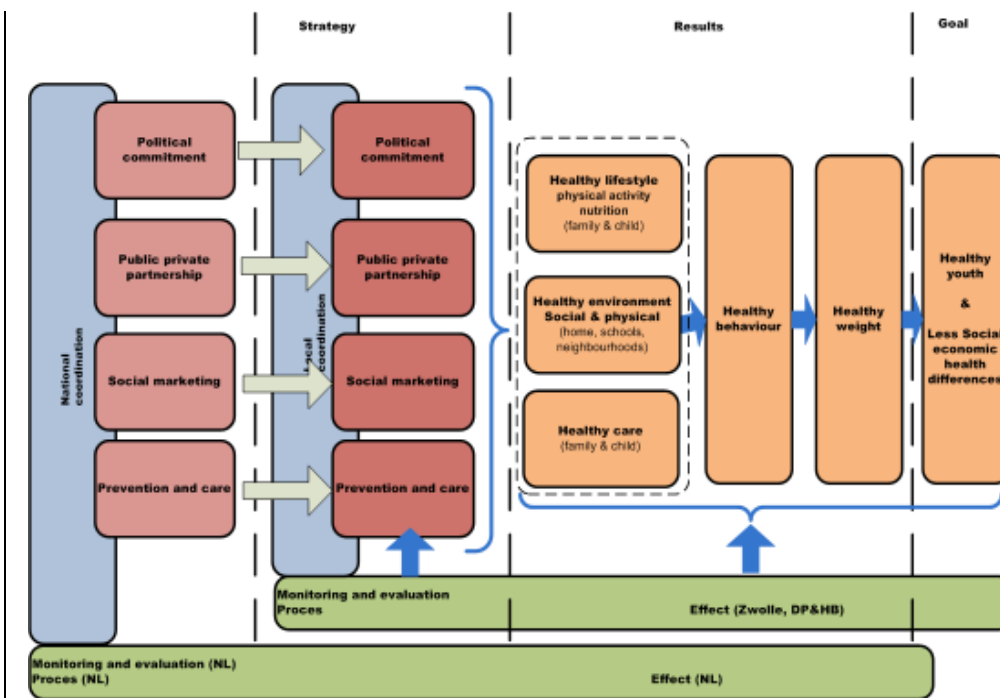

Fig. 1. Logisch Model JOGG

De beweging ZGS is het resultaat van een jarenlange integrale en intersectorale samenwerking. De beweging is voortgekomen uit het Zwolse preventieprogramma 'Samen Gezond' (2007 – 2009) en het

preventieprogramma 'ZGS'(2010-2013). De aanpak van de beweging is gebaseerd op de methodiek van de 'Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG)' aanpak. De opgedane kennis en expertise van de beweging ZGS is richtinggevend geweest voor de lokale nota gezondheidsbeleid (voorjaar 2017). Naast deze nota zijn het landelijke programma 'Alles is Gezondheid' en de doelstellingen van de landelijke GIDS aanpak (Gezond in...) leidend. ZGS zal zich in de komende periode spiegelen aan de visie op Positieve Gezondheid.

1.1. Geschiedenis

De gemeente Zwolle zet zich samen met samenwerkingspartners in de stad al jaren in om de gezonde leefstijl van haar inwoners te bevorderen. Aanvankelijk richtte deze inzet zich op preventie van overgewicht onder de jeugd in de aandachtswijken Holtenbroek en Diezerpoort. Van 2007 – 2009 is via het programma 'Samen Gezond' in deze wijken een start gemaakt met een integrale wijkgerichte aanpak gericht op het stimuleren van gezond gewicht. Sinds februari 2010 is Zwolle de eerste JOGG stad van Nederland. Via het programma ZGS is in de periode 2010-2013 het stimuleren van de gezonde leefstijl onder jongeren in aandachtswijken voortgezet. Binnen ZGS hebben zich naast publieke- ook private partners zich aangesloten. Er is in die periode stevig ingezet op borging van het stimuleren van de gezonde leefstijl in het beleid en uitvoeringsprogramma van de partners. De aanpak is geëvalueerd en succesvol gebleken. Het aantal basisschoolkinderen met overgewicht in Zwolle was in 2013 gedaald, ook in de aandachtswijken. De periode 2014-2016 kan worden beschouwd als een overgangperiode waarin ZGS zich heeft ontwikkeld van een programma naar een beweging. ZGS is in deze periode uitgebreid qua doelgroep, centrale thema's en focusgebieden. ZGS is zich naast jongeren ook op ouderen gaan richten. Aan de centrale thema's bewegen en voeding is alcoholpreventie toegevoegd en de focusgebieden Diezerpoort en Holtenbroek zijn uitgebreid met AA landen, Zwolle Zuid en aandachtsbuurten Pierik en Breecamp.

1.2. De aanpak Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG), toegepast in Zwolle

De gemeente Zwolle is sinds 2010 de eerste JOGG stad van Nederland. De JOGG methodiek is een integrale en intersectorale aanpak die zich niet alleen richt op verandering tot gezond gedrag bij de personen in kwestie, maar ook op veranderingen in de sociale en fysieke omgeving van die personen. De aanpak kiest voor een positieve benadering zonder stigmatisering. De JOGG aanpak berust op de volgende pijlers:

I. Politiek-/Bestuurlijk draagvlak

In Zwolle is sinds 2010 sprake van een breed draagvlak bij het college en de raad voor de aanpak genaamd 'ZGS'. De wethouder Gezondheid kan worden gezien als de ambassadeur binnen het college, maar ook de andere wethouders zijn en worden betrokken. Er zijn in de afgelopen jaren verbindingen gelegd tussen de beleidsterreinen volksgezondheid, sport, welzijn, armoedebeleid, ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, groen en groenbeheer, economische zaken, vrije tijd en recreatie en jeugd en onderwijs. Afstemming en samenwerking tussen deze beleidsterreinen zullen ook de komende jaren worden voortgezet.

II. Publiek Private Samenwerking

Publiek Private Samenwerking (PPS) is een langdurig samenwerkingsverband waarbij overheid en private ondernemingen, met behoud van eigen identiteit en verantwoordelijkheid, gezamenlijk een project realiseren op basis van een heldere en optimale verdeling van taken en verantwoordelijkheden. In deze aanpak gaat het om samenwerking tussen tal van lokale actoren, uit de publieke en private sector, die gezamenlijk werken aan het realiseren van een gezonde leefstijl in een gezonde omgeving. In 2011 hebben de volgende 9 private partijen zich verbonden aan de aanpak en doelstellingen van ZGS: Rabobank IJssel-Vecht, Delta Wonen, PEC Zwolle, ZilverenKruis, NOVON, Albert Heijn, Abbott, Hogeschool Windesheim, de Landstede Groep. Dankzij deze samenwerking zijn tussen 2010 en 2016 o.a. in drie aandachtswijken (Diezerpoort, Holtenbroek en Zwolle Zuid SUTU's (interactieve digitale voetbalwanden) gerealiseerd, heeft het project Ik Lekker Fit op tal van scholen gedraaid en is het project centraal zorgverlenerschap mogelijk gemaakt. Om de private partijen verbonden te houden aan de beweging ZGS is het van belang de samenwerking en gemeenschappelijke doelen met de private partijen in de komende periode opnieuw onder de loep te nemen en afspraken te maken.

III. Sociale Marketing

Sociale marketing staat voor het toepassen van (commerciële) marketinginstrumenten om maatschappelijke- of gedragsverandering te bereiken. Het gaat er in dit geval om burgers te verleiden tot het gewenste gedrag, oftewel een gezonde leefstijl: gezond eten, voldoende bewegen en verantwoord alcoholgebruik. Twee belangrijke marketingprincipes, naast de marketing mix, zijn: "Getting the right message" en "Getting the message right". Wat de juiste boodschap is en welke methode het beste gebruikt kan worden om de boodschap over te brengen, is afhankelijk van de doelgroep. Het is dus van belang de doelgroep goed te kennen en te weten wat de doelgroep aanspreekt. Met andere woorden: kruip in de huid van de doelgroep. Door ook in de toekomst nauw samen te werken met partijen die dichtbij de doelgroep staan is het mogelijk om vanuit de sociale marketing gedachte te werken. Door Motivaction is in opdracht van de landelijke Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht en de gemeente Zwolle een Mentality wijkscan uitgevoerd in de aandachtswijken Diezerpoort, Holtenbroek, de AA landen en Zwolle Zuid. De resultaten van deze scan zijn een hulpmiddel voor de professionals in de wijk om beter aan te sluiten bij de doelgroep.

IV. Monitoring en evaluatie

Een belangrijke voorwaarde voor een effectieve aanpak is een structurele evaluatie van het programma aan interventies en processen. Monitoring helpt bij het vaststellen van

risicogroepen en de –ontwikkelingen in de determinanten van overgewicht en obesitas (w.o. leefstijlen en de (ervaren) omgeving. Op basis van de hiermee verkregen inzichten kunnen processen worden geoptimaliseerd en interventies op maat worden (door)ontwikkeld en aangeboden. Daarnaast kan het beleid en het bijbehorende uitvoeringsprogramma op basis van deze inzichten worden aangescherpt. Hierbij staan de vragen centraal: “Doen we de juiste dingen?” en “Doen we de juiste dingen goed?”. Kortom, het wetenschappelijk onderzoek richt zich vooral op de monitoring en evaluatie van het proces en het effect voor de (door)ontwikkeling van de aanpak en de interventies (activiteiten). In 2013 heeft de laatste evaluatie van ZGS plaatsgevonden. Voor de komende periode zal aansluiting worden gezocht bij en richting gegeven worden aan de lokale ontwikkelingen t.a.v. het effectiever en efficiënter monitoren en beschikbaar maken van de gegevens. Denk hierbij aan de reguliere GGD monitoren en de Buurt voor buurtonderzoeken. Zwolle kent op dit gebied een aantal indexen zoals Jongerenindex of Leefbaarheidsindex waarbij informatie op buurtniveau beschikbaar is. Eind 2017 zullen er wijkgezondheidsprofielen zijn opgesteld op basis waarvan preventie en interventies gericht op de doelgroep kunnen worden ingezet. Ook in de komende periode zal voor de evaluatie van het programma worden samengewerkt door de GGD IJsselland, afdeling O&I van de gemeente en het lectoraat De Gezonde Stad. Het uitvoeren van onderzoek op interventieniveau zal waar mogelijk worden belegd bij de minor De Gezonde Stad van Hogeschool Windesheim.

V. Verbinden van preventie en zorg

In Zwolle signaleren (zorg)professionals overgewicht in een zo vroeg mogelijk stadium. De zorg is goed op elkaar afgestemd. Jeugdigen en ouderen die zorg nodig hebben, komen direct op de juiste plek terecht. Voor het verbinden van preventie en zorg hebben sinds 2010 enkele projecten plaatsgevonden die gericht waren op het implementeren van het zorgprogramma Gezond Gewicht en het organiseren van centraal zorgverlenerschap. In de komende periode zullen de JGZ en de sociale wijkteams in opdracht van de gemeente komen tot goede afstemming en samenwerking. De samenwerking tussen het sociale wijkteam, JGZ en relevante hulpverlenende instanties zal worden geëvalueerd door de GGD IJsselland en het lectoraat De Gezonde Stad.

1.3. Lokale Gezondheidsnota

De gemeente Zwolle heeft de volgende visie ten aanzien van gezondheid opgesteld voor de komende vier jaar: *We bevorderen de gezondheid van inwoners zodat iedereen in onze stad naar vermogen kan meedoen. Gezondheid bevorderen we samen, dat wil zeggen met lokale partners in de stad, integraal binnen de gemeente en waar mogelijk in samenspraak met inwoners. Hierbij hebben we speciaal oog voor het verkleinen van gezondheidsverschillen.* Speerpunten van de lokale nota Gezondheidsbeleid:

- Werken aan gezondheid doen we samen en integraal
- We richten ons op verbinding tussen preventie/welzijn en zorg

- We zetten in op een gezonde fysieke omgeving
- We stimuleren de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners
- We zetten actief in op het bevorderen van de gezonde leefstijl
 - Alcohol- en middelengebruik bij jongeren
 - Overgewicht bij kinderen en jongeren
 - Beweggedrag bij kinderen en jongeren
 - Ontbijtgedrag bij volwassenen
 - Beweggedrag bij volwassenen

1.4. Alles is Gezondheid

Een gezonder en vitaler Nederland. Dat is de inzet van het Nationaal Programma Preventie Alles is gezondheid. Gezond leven doen mensen zelf, op de plek waar ze wonen, werken en naar school gaan. Het gaat erom een maatschappelijke beweging op gang te brengen die mensen inspireert en ondersteunt om aan hun gezondheid te werken. Dat verhoogt niet alleen de kwaliteit van leven, maar draagt ook bij aan een vitale maatschappij waarin iedereen naar vermogen kan meedoen. Ondertussen hebben meer dan 900 organisaties zich landelijk aan de beweging 'Alles is gezondheid' verbonden, waaronder ZGS. In 2014 is de pledge door Wethouder Anker (portefeuillehouder van Gezondheidsbeleid, Ruimtelijke ordening en water, Jeugdbeleid), namens de netwerkpartners ondertekend. Met de ondertekening van deze pledge heeft de beweging ZGS zich verbonden aan deze landelijke beweging op de thema's alcoholpreventie, gezonde voeding en voldoende bewegen gericht op de doelgroepen jongeren en ouderen.

1.5. GIDS aanpak

De gemeente Zwolle is een GIDS (Gezond in de Stad) gemeente. Gezond in... is het stimuleringsprogramma dat GIDS-gemeenten helpt bij het versterken van hun lokale aanpak van gezondheidsachterstanden. Het gaat daarbij niet om blauwdrukken maar om het aansluiten bij wat gemeenten al doen. Het programma biedt de gemeenten vier jaar lang advies, praktische instrumenten en landelijke- en regionale bijeenkomsten. Deze GIDS gelden worden voor de beweging Zwolle Gezonde Stad ingezet

1.6. Visie Positieve Gezondheid

Waar voorheen gezondheid werd gedefinieerd als afwezigheid van ziekte, wordt gezondheid binnen dit nieuwe concept gezien als het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. ZGS zal zich in de komende periode spiegelen aan de visie rondom Positieve Gezondheid.

PIJLERS VOOR POSITIEVE GEZONDHEID

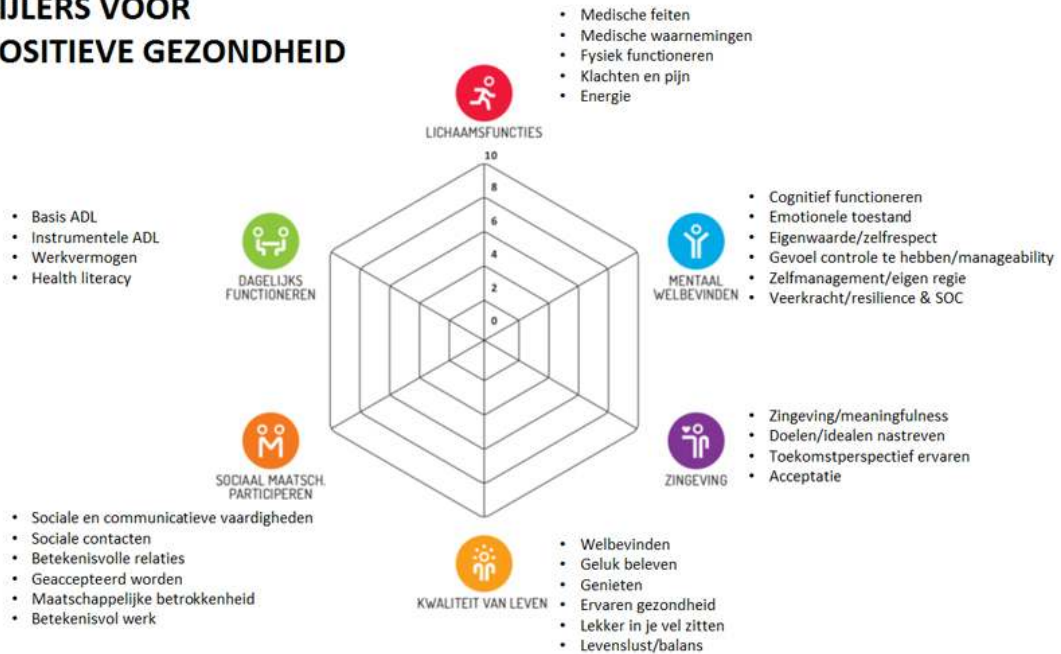

Fig. 2; Pijlers positieve gezondheid, Machteld Huber

2. Doelstellingen ZGS

Algemeen

ZGS streeft ernaar dat de lokale beweging blijft groeien. Daarvoor is het nodig dat organisaties die het stimuleren van een gezonde leefstijl, een gezonde omgeving (fysiek en sociaal) en/of een goede ketenaanpak van preventie en zorg implementeren of die willen investeren in de wijken samenwerken.

De aansturing van de beweging vindt plaats via de programmagroep ZGS. Zij is het richting gevend orgaan voor zowel de praktijk, het beleid, het onderzoek, het ondernemen en het onderwijs ten aanzien van preventie, welzijn en zorg. Voor de doelgroep ouderen is het netwerk 'Ouderen ZGS' opgericht. Met als doel de beweging levend te houden zal onderzocht worden of een nieuw soort mede sturend orgaan beter past bij de fase waarin de beweging zich op dit moment bevindt. Dan gaat het bijv. om werkgevers, onderwijs, onderzoek, overheid. Daarnaast hebben we met ZGS de ambitie om een voorloper te zijn en te blijven, waardoor we ook nadrukkelijk de verbinding met landelijke en internationale ontwikkelingen zoeken en aangaan. Het lectoraat ZGS van Windesheim vervult hierin een trekkende rol.

Het netwerk ZGS wil de beweging naar meer wijken en/of buurten verbreden. In 2014 is hiervoor een start gemaakt richting de wijken Aa-landen en Zwolle Zuid. De ervaring heeft geleerd dat voor het inbedden van de beweging het van belang is dat het stimuleren van een gezonde leefstijl, een gezonde omgeving en een goede ketenaanpak van preventie en zorg als doelen worden opgenomen in uitvoeringsprogramma's. Aangezien de uitvoeringsprogramma's zoals de Wijkactieplannen tot nu gebaseerd waren op uitkomsten van de gesprekken hierover in de wijk, en gezondheid door inwoners ook niet altijd als thema wordt aangedragen blijkt hieruit weinig

urgentie t.a.v. gezonde leefstijl. Verbreding in wijken en buurten heeft daardoor vertraging opgelopen.

Eind 2017 zijn wijkgezondheidsprofielen beschikbaar die gemeente en GGD samen maken op basis van Buurtvoorbuurt data en GGD onderzoeken. Deze wijkgezondheidsprofielen worden opgesteld op buurtniveau en maken zichtbaar welke thema's er op gezondheidsgebied in welke buurten spelen en wie de doelgroep is. Hiermee ontstaat de mogelijkheid om het stimuleren van een gezonde leefstijl, een gezonde omgeving en een goede ketenaanpak van preventie en zorg beter te implementeren in de aanpak in de betreffende Zwolse wijken.

lokale organisatie en de doorontwikkeling van ZGS.

- 2.1. Voor het versterken van het integraal lokaal beleid t.a.v. het verkleinen van sociaal economische gezondheidsverschillen wordt bij ZonMw een subsidie aangevraagd voor de evaluatie en doorontwikkeling van ZGS over de periode 2010-2022.
- 2.2. Op basis van een evaluatie in het voorjaar van 2017 wordt de organisatiestructuur en de samenwerkingspartners (publiek en privaat) van ZGS voor de komende periode vastgesteld.
- 2.3. Het onderliggende logisch model van het programma ZGS wordt in 2018 tegen het licht van de huidige beweging ZGS gehouden en waar nodig aangepast.
- 2.4. Op basis van onderzoek waarin de aanpak van ZGS gespiegeld wordt aan het concept Positieve gezondheid wordt in 2018/ 2019 daar waar nodig/mogelijk de aanpak aangepast.
- 2.5. Vanaf 2017 leveren de wijkprofielen input voor wijkopgaven en daarmee de wijze waarop partners binnen Zwolle Gezonde Stad de gezonde leefstijl, een gezonde omgeving en goed keten aanpak van preventie en zorg stimuleren.

Communicatie

- 2.6. Voor het aanjagen en creëren van blijvend draagvlak voor de beweging ZGS worden activiteiten en initiatieven middels PR en communicatie 2 a 3 keer per jaar middels een nieuwsbrief in beeld gebracht, zowel lokaal als landelijk.

Gezonde Leefstijl

Het beschikbaar stellen van goede informatie en voorlichting en het aantrekkelijk maken van een gezonde leefstijl met behulp van o.a. sociale marketing is belangrijk. Zwolle Gezonde Stad streeft er naar om aan te sluiten bij bestaande campagnes en initiatieven gericht op het stimuleren van de gezonde leefstijl op gebied van voeding, bewegen en alcohol (zowel lokaal als landelijk). Vooral laaggeletterden zijn minder goed te bereiken met de gezondheidsboodschappen. Zij bevinden zich vaker in groepen met een laag sociaal economische status. Het netwerk Zwolle Gezonde Stad sluit aan bij de lokale gezondheidsnota waarin extra ingezet wordt op het bestrijden van problemen door laaggeletterdheid.

- 2.7. Netwerkpartners binnen Zwolle Gezonde Stad sluiten voor het stimuleren van de gezonde leefstijl met hun uitvoeringsplan (daar waar mogelijk) o.a. aan bij de volgende landelijke JOGG thema's en lokale en landelijke campagnes: DrinkWater!, Gratis Bewegen en Groente ... zet je tanden erin!, 'week van het kraanwater', STOPTOBER, IkPas, de Nationale sportweek, de lokale fietsweek. Voor 'beweegstimulering' is het actieplan Sport en Bewegen van SportService Zwolle leidend.
- 2.8. Het netwerk senioren Zwolle Gezonde Stad heeft in 2018 een visie op het integraal stimuleren van gezonde voeding opgesteld.
- 2.9. In 2020 heeft 50% van de netwerkpartners binnen de keten preventie-zorg een bijdrage geleverd aan het toegankelijk maken van de preventieve gezondheidsboodschap voor laaggeletterden en het tijdig signaleren en doorverwijzen van deze doelgroep

Gezonde Omgeving

Het individuele gedrag wordt beïnvloed door de omgeving. Het gaat dan zowel om de sociale omgeving (sociale steun, heersende normen en opvattingen over gezondheid en gewicht, culturele gewoonten, opvoeding e.d.) als de fysieke omgeving (fietspaden, sport- en speelruimte, veilige oversteekplekken, verlichting, voorzieningen e.d.).

In januari 2019 gaat de nieuwe omgevingswet van kracht. De gemeente Zwolle is gestart met de ontwikkeling van de nieuwe omgevingsvisie. De nieuwe Omgevingswet heeft als doel een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit voor inwoners te realiseren. ZGS richt zich in de komende periode in ieder geval op het leveren van expertise aan de totstandkoming van de Zwolse omgevingsvisie, de borging en verdere uitrol van de Gezonde Schoolaanpak, het stimuleren van gezonde school- en sportkantines en een gezonde werkvloer.

Gezonde school

- 2.10. ZGS zal in de periode 2017-2019 scholen stimuleren om gebruik te maken van de subsidies voor de Gezonde Schoolaanpak die door de landelijke overheid worden uitgezet, zodanig dat eind 2020 is het aantal scholen dat werkt volgens de gezonde schoolaanpak met ten minste 20% toegenomen
- 2.11. In 2018 is het netwerk Gezonde Schoolaanpak in Zwolle actief. Binnen dit netwerk wisselen preventieaanbieders, scholen en de jeugdgezondheidszorg kennis en expertise uit met als doel de gezonde schoolaanpak te borgen binnen de gemeente Zwolle

Gezonde sportvereniging

- 2.12. Minimaal 6 sportverenigingen voldoen in 2019 minimaal aan de criteria 'Brons' (team Fit) van de Gezonde Sportkantine. Op basis van de resultaten van het sociale marketing onderzoek dat door de WI Group in 2016 is uitgevoerd wordt in 2017 een plan van aanpak opgesteld.

Gezonde Fysieke omgeving

- 2.13.** De programmagroep ZGS Stad levert expertise voor de totstandkoming van de omgevingsvisie en/of uitvoering daarvan in de praktijk. .

Gezonde werkvloer

- 2.14.** ZGS agendeert de gezonde werkvloer met als doel dat ten minste 30% van de samenwerkingspartners een beleid voert dat de gezonde leefstijl van de eigen medewerkers stimuleert (practise what you preach)

Gezonde Zorg

ZGS agendeert en stimuleert een heldere aanpak van preventie overgewicht en alcoholmatiging binnen de keten preventie zorg gericht op jongeren en ouderen. In voorgaande jaren is hier ten aanzien van overgewicht bij op jongeren al een aanzet voor gegeven. In 2017 zal de pilot Ketenaanpak Kinderen op Gezond Gewicht van start gaan, waaraan een implementatieonderzoek wordt gekoppeld.

In 2017 is de pilot Veiligheid en vitaliteit voor senioren van start gegaan. Dit project beoogt de vitaliteit bij kwetsbare ouderen te vergroten, te adviseren over het mogelijk verbeteren van de veiligheid van de woning, het aantal valongelukken te verminderen en de zelfredzaamheid van senioren toe te laten nemen.

- 2.15.** Het netwerk ZGS geeft aan de hand van de uitkomsten van het implementatieonderzoek ketenaanpak Kinderen op gezond gewicht advies ten aanzien van het vervolg van de aanpak en implementatie.
- 2.16.** Het netwerk senioren ZGS fungeert als klankbordgroep voor het project Vitaliteit en Veiligheid voor Senioren (VVVS).
- 2.17.** ZGS agendeert een integrale aanpak alcoholpreventie binnen de keten van preventie tot zorg voor jongeren.